

ETIKK

Kristin Haugen om lederansvar i etiske dilemmaer

Kristin Haugen, Medlem av Rådet for sykepleietikk, Seksjonsleder for seksjon sykepleie ved Høgskolen i Gjøvik

Når de pårørende er uenig

Når ledere opplever at medarbeidere henvender seg i saker av etisk karakter er det en viktig del av jobben å legge til rette for refleksjon i avdelingen.

Det er formiddag på sykehjemmet. Sykepleier Anna står i døra til avdelingssykepleier. «Jeg må ta opp en sak med deg. Det gjelder Olga som er på korttidsplass hos oss. Hun er 86 år og kom til oss for rehabilitering etter et lårhalsbrudd. Hun var ekstra redusert ved innkost grunnet en pneumoni som hun nå er ferdig behandlet for. Hun har også diabetes og bruker insulin morgen og kveld. Olga har kommet seg bra i løpet av ukene her. Hun er oppe og går med rullator og vi opplever henne som klar og orientert. Hun har selv under hele oppholdet hatt som mål og komme hjem, og snakker daglig om hvor godt det skal bli. Olga bor alene, og vi har lagt til rette for oppfølging av hjemmetjeneste i hjemmet. Det er planlagt utreise over helgen, vi har ikke plass her lenger.

virket av de ulike syn i saken. Nå synes jeg dette er vanskelig å håndtere. Hvem skal vi lytte til? Hva er Olgas beste? Hvordan skal jeg opptre når pårørende ikke er enige? Jeg tror det er viktig at du som avdelingssykepleier kommer på banen nå. Tar en beslutning og snakker med pårørende...»

Etikk og moral

Daglig møter sykepleiere vanskelige valgssituasjoner og etiske dilemmaer i jobben sin. Et etisk dilemma er en situasjon hvor det finnes tungtveiende grunner til å velge minst to handlingsalternativer, men du kan velge bare ett av dem. Noe viktig må vike og avveininger må foretas. Etikk defineres som en systematisk tenkning om moralske normer og verdier. Hva er godt, rett og rettferdig? I motsetning til moral er etikk et fag

når pårørende og pasient ikke er enige om hvilke tjenester og omsorgsnivå pasienten skal ha, eller hvordan pasienten bør følges opp i forhold til behandling, pleie og omsorg. Dette kan for eksempel være spørsmål om ernæring, bistand til personlig hygiene, ønske om sykehjems plass, eller nivå på helsehjelp eller praktisk bistand i hjemmet. Når flere pårørende er involvert og de ikke er enige seg i mellom forsterkes situasjonen. Hvordan sikre brukermedvirkning og sette grenser for pårørende til pasienten beste? Hva når pasienten selv har redusert evne til å forstå hva som er best for seg selv, eller ikke er samtykkekompetent?

Et lederansvar

Situasjonen beskrevet ovenfor er gjenkjennbar for mange. Jeg har som tidligere avdelingssykepleier opplevd en rekke ganger at en sykepleier står rådvill i døra mi og ber om veiledning eller støtte. Hva er avdelingssykepleiers rolle i saker av etisk karakter? Hvordan bør etiske dilemma håndteres i hverdagen? Hvem er den rette til å foreta valg og beslutninger i slike situasjoner?

Sykepleier Anna tar kontakt med avdelingssykepleier fordi hun synes situasjonen er vanskelig. Hun ber avdelingssykepleier om å ta en beslutning i saken og snakke med pårørende. Mitt ansvar som leder har i stor grad vært å veilede og bistå medarbeiderne slik at de selv kan reflektere seg fram til et klokt handlingsvalg. Ofte må en ta stilling til hvordan medarbeiderne skal handle.

Refleksjonsgrupper

Når en står overfor etiske dilemmaer er god

«Når flere pårørende er involvert og de ikke er enige seg i mellom forsterkes situasjonen.»

Nå har situasjonen blitt vanskelig da Olgas datter ikke ønsker at moren skal hjem. Hun sier at moren ikke vet sitt eget beste, og at det er uforutsvarlig av oss å sende henne hjem. Datter sier hun har snakket med hjemmetjenesten som har fortalt at de ikke har ressurser til å følge opp som planlagt. Olga har en sønn som hun har oppgitt som nærmeste pårørende. Han har vært mye på besøk her og støtter moren i at hjemreise er det rette. Datteren bor ikke i nærheten og har besøkt moren nå siste uka. Som sykepleier opplever jeg at personalgruppa som følger opp Olga nå er på-

som består av teorier og metoder. Å arbeide med etiske problemstillinger innebærer med andre ord å forsøke å klargjøre hva som står på spill i gitte situasjoner, og øke evnen og muligheten til å gjøre de kloke valgene (1). Vi trenger etikken når vi står fast og lurer på hva som må gjøres. Da gir den oss et språk og noen prinsipper for å avklare hvilke beslutningshensyn som gjelder i situasjonen (2).

Brukermedvirkning

Min erfaring fra sykehus og sykehjem er at sykepleiere kan synes det er vanskelig å gå inn i saker

kommunikasjon helt nødvendig for å kunne ta veloverveide avgjørelser. Etablering av møteplasser for strukturert etisk refleksjon er et viktig tiltak for personell i helsetjenesten. Min erfaring fra arbeid med strukturert etisk refleksjonstid er at en slik møteplass sikrer en adresse for spørsmål av etisk karakter. Slike møteplasser vil også kunne bidra til kompetanseutvikling, og personalet blir i større grad i stand til å identifisere etiske dilemma og verdispørsmål. Det er ikke alltid tid og rom for refleksjon i forkant eller underveis. Refleksjon er også tilbakeblikk. Ved å snakke sammen om situasjoner og rekonstruere kan vi i større grad oppdage og se konsekvenser av handlingene. Rådet for sykepleieetikk benytter etisk refleksjonsmodell når et etisk dilemma skal drøftes. Jeg har også selv som leder erfaring med etisk refleksjonsmodell som verktøy for å kunne identifisere, analysere og gjøre valg i etiske dilemmaer. Det finnes ulike refleksjonsmodeller i litteraturen som består av spørsmål som kan veilede oss mot ulike handlingsalternativer, svar eller råd.

Når ledere opplever at medarbeidere henvender seg i saker av etisk karakter er det en viktig del av jobben å legge til rette for refleksjon i avdelingen. Dette vil bidra til læring og at sykepleiere og øvrig personell blir tryggere og selvstendige i egne etiske valg. ■■■

LITTERATUR

1. Eide T. og Einar A. (2008) Etikkhåndboka for kommunenes helse- og omsorgstjenester. Oslo: Kommuneforlaget AS
2. Kvalnes Ø (2008) Se gorillaen! Etikk i arbeid. Oslo: Universitetsforlaget

Illustrasjon: Kathrine Kristiansen